

MEDEDELINGENBLAD

"AMPT EPE"



No. 40 februari 1977

REDACTIE: R. Paasman, Beekstraat 36 Epe
tel. 05780 - 2048

Het blad verschijnt in januari, april en oktober en wordt gratis toegezonden aan de leden van de Historische vereniging "Ampt Epe".

"AMPT EPE"

HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

De vereniging stelt zich o.m. tot doel:

- het opwekken en versterken van de belangstelling voor de geschiedenis van de Gemeente EPE.

Lidmaatschap f. 15.-- per jaar.

Bestuur:

- | | |
|----------------|---|
| voorzitter | : G.S. van Lohuizen, IJsseldijk 12
Veessen, tel. 05783 - 245 |
| secretaris | : W. van Putten, Hoofdstraat 80 Epe
tel. 05780 - 3579 |
| penningmeester | : C. Stork, Dellenparkweg 8 Epe
tel. 05780 - 3090 |

giro: 119.40.15 t.n.v. Penningmeester "Ampt Epe" te Epe.

Offsetdruk MUCO b.v.
Nunspeet
tel. 03412 - 3259

EENE TEKENING "EEPE 1662"

Helaas is er in het vorige nummer, no. 39, oktober 1976 (aangegeven) als no. 38, april 1976) een verkeerde afdruk geplaatst van "De papiermolen te Apeldoorn" uit de verzameling van W. Terwel.

Hieronder de goede tekening, waaruit duidelijk blijkt, dat de overeenkomst met de tekening "Eepe 1662" opvallend groot is.

v.L.



EENE KERKELIJKE HONDENGESCHIEDENIS

In zijn boek over Franciscus Martinus, predikant te Epe, 1638-1653 haalt Ds. J.C. van Slee de volgende geschiedenis uit de brieven van Franciscus Martinus.

"Gisteren (2 dagen voor Kerstmis 1640) hadden wij hier een zeer plechtige vergadering over een hondenkwestie bij ons. Want onze koster wil geen Cynicus (hondenslager) zijn, omdat hij zich voor een Diogenes houdt en meent dat het eene en het andere baantje niet in één persoon bij elkaar passen. Sommigen van ons wilden daarom, om aan die onenigheid een einde te maken, dat de honden buiten het kerkgebouw gesloten zouden worden, zoals God buiten de hemel. Anderen daarentegen, den koster meer welgezin, zeiden dat dezelfde persoon, zonder aanstoot en ergernis te geven, Gods woord niet kon voorlezen en de honden uit de kerk jagen. Want als het een en het ander nu eens tegelijk moest gebeuren en de honden den voorlezer aanblaften, wat dan? Ambtshalve was ook onze vriend er bij tegenwoordig, om als gedeputeerde van de Classis voor de eer en de rust der kerk te waken. Maar onze kerkmeesters waren er op geenerlei manier toe te bewegen, om uit de publieke inkomsten een enkele penning te geven voor de aanstelling van een afzonderlijke persoon, die deze zorg op zich zou nemen, deels omdat dit tegen de gewoonte van de Veluwe zou zijn, waar nergens dit baantje van het kostersambt gescheiden was, zelfs niet dáár, waar de inkomsten meer dan 1000 daal-

ders 's jaars bedroegen, deels omdat dan de kleinere kosters te Vaassen en Oene het voorbeeld van Epe zouden willen volgen. En dat nog wel, terwijl onze doodgraver, alias Charon, die zorg voor de honden op zich wilde nemen voor een matig sommetje en jaarlijks een paar nieuwe schoenen; die onze koster van een deel van zijn loon wilde bekostigen. Allerlei bezwaren werden er alzoo opgeworpen, maar geen enkele er van weggenomen, zooals ik reeds vooraf voorspeld had, het geval zou zijn. Toen er nu, wat de kwestie zelve betrof, nader gevraagd werd of een koster, met behoud van de eer van zijn ambt, hondenslager kon zijn, was het oordeel der meesten bevestigend ...

Om kort te gaan, ik nam tenslotte op mij van den kansel openlijk het navolgende honden-edict plechtig af te kondigen: Dat niemand voortaan groote of kleine, jacht- of huishonden of eenige rekels in de kerk mocht mede brengen, op straffe van arbitraire veroordeling!"

Veel plezier beleefde Martinus in de kerk in Vaassen, : "Toen nu de diaken onder de predikatie de kerk rondging om de liefdesgaven in te zamelen, sloeg hij met zooveel kracht naar een hond, die tegen hem gromde, dat de steel brak en hij verder slechts het zakje aan de mensen kon toereiken. Ik wilde wel, dat onze koster dat godvruchtige voorbeeld eens gezien had; misschien zou hij door zooveel ijver geprikkeld, wat minder een Diogenes en wat meer een Cynicus willen zijn.

G.S. van Lohuizen.

SINT MAARTENSHOF

Nu binnen niet al te lange tijd het pakhuis van de "Schoof" aan de Willem Tellstraat afgebroken zal worden en op deze plaats een medisch centrum zal komen, lijkt het mij goed enkele aantekeningen te maken over deze historische hoek van Epe.

Joh. Overbosch schreef in zijn rubriek "Epe, zoals het is geweest" in Vel. Nieuws van 3 sept. 1954:

"Een oud geschrift vermeldt, dat de terreinen langs Kerkplein en Hoofdstraat ten Noorden van de Willem Tellstraat (voorheen Vinkensteeg) de naam droeg van "Sint Maartenshof". En daar de Hervormde Kerk, toen zij nog voor de R.K. eredienst bestemd was, aan Sint Martinus of Sint Maarten was gewijd, kan daaruit de conclusie worden getrokken, dat die gronden aan de kerk behoorden

"..... De hoek Kerkplein - Willem Tellstraat is een plek, die in lang vervlogen eeuwen niet zonder betekenis is geweest"

"... In 1913-1914 is het oude pand geheel afgebroken. Bij de werkzaam-

heden van afbraak en wederopbouw zijn vondsten gedaan, die er op wijzen, dat men daar op historische grond staat. Behalve restanten half verbrand hout, die aantonen, dat er in vroegere tijden brand gewoed heeft, werd in de onderste laag der fundamenteën een gebakken steen gevonden, waarop een allegorische of mythische voorstelling was aangebracht, een siersteen, die men in een allemans woning niet kon verwachten...."

".... Bij het verwijderen van de teelaarde ter plaatse van de malerij van de heer Both, ontdekte men, dat daar vroeger mensen zijn begraven.

Men vond er langwerpige-vierkante vakken, die in kleur sterk verschilden van de omringende grond. Restanten van lijken zijn niet gevonden, zelfs geen beenderen, enkel een stukje verroest ijzer, blijkbaar afkomstig van een handvat van een doodkist...."

".... In de geveltop van het pakhuis van de heer Both is aangebracht een borstbeeld van gehouwen steen, dat ook zeer oud moet zijn en geen ridderfiguur voorstelt. Dit beeld heeft steeds op één der zolders in het oude pakhuis gelegen...."

Tot zover enkele stukjes uit het artikel van Joh. Overbosch, die het pand in 1913-1914 bouwde.

Over de "graven" is helaas niets bekend. Of het graven geweest zijn is niet zeker, dan hadden er beenderresten gevonden moeten worden. Maar wat zijn deze vakken dan? Hopenlijk zullen we bij de afbraak van de malerij aan de Willem Tellstraat nog iets kunnen vinden, zodat deskundigen hier iets over kunnen zeggen.

Het "borstbeeld" zal bij de afbraak geschonken worden aan "Stichting Behoud", zodat dit nader onderzocht kan worden.

En de gebakken steen met een allegorische voorstelling is in het bezit van de familie Quintus en zal ook verder onderzocht kunnen worden.

Het zal duidelijk zijn, dat deze hoek van historische betekenis is geweest, zoals alle grond rondom de kerk van belang is.

De bebouwing om de kerk zal zeer oud zijn.

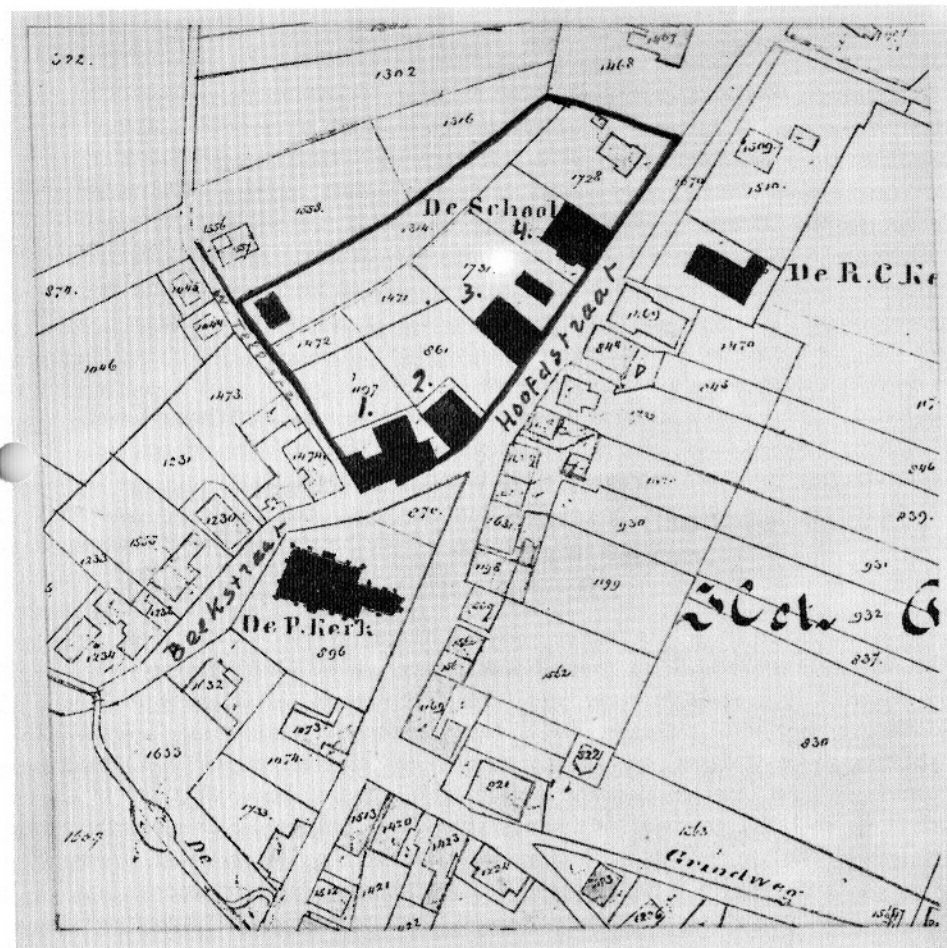
Het "Sint Maartenshof" is op bijgaand kaartje (een detail uit de kadasterkaart van + 1850) omlind en de vier belangrijkste huizen zijn zwart gemaakt.

Voor zover mogelijk zullen wij de geschiedenis van deze huizen nagaan.

Echter onze gegevens gaan niet verder terug dan tot 1700. Mogelijk komen er t.z.t. meer gegevens boven water.

Gebouw 1. op de hoek van de Willem Tellstraat en Kerkplein.

Uit stuk 910, Gerechtelijk Archief Veluwe, protocollen van bezwaar Epe (R.A. Arnhem) blijkt, dat "Een Huis en Hoff en berg met sijn regt en Gerechtigheid, raet en onraet, gelegen in den Ampt en Carspel Epe, Oostw. de gemene Wegh, zijtw. Het Weme pat, Westw. de Wheme Camp en Noortw. Jan Teunis" in



Detail kadasterkaart + 1850.

Sint Maartenshof. 1. Gerrit Sanders, bakker

2. Arend van Zuuk, Mr. kleermaker

3. de Kosterij

4. de School van 1826.

Bronnen:

Rijksarchief Arnhem

Kerkelijk archief Epe

Eigen archief

Veluws Nieuws 1954

1732 gekocht is door Gerrit Sanders en Teunesin Ariens (uit Lohuijzen). Het "Weme pat" is de tegenwoordige Willem Tellstraat, dat het dorp verbond met de buurtschap Lohuijzen en dat over de "Whemecamp" liep. De Whemecamp was het land achter de Beekstraat en Hoofdstraat tot aan de buurtschap Lohuijzen, waarvan de Lohuizerbrink (de driehoek Willem Tellstraat-Lohuizerweg-Wildforstlaan) het centrum was. Deze Whemecamp (Wheme = pastorie) behoorde bij de pastorie, die op de plaats van de tegenwoordige J.G. van den Boschschool stond. De opbrengst van deze grond was voor de predikant - een deel van zijn salaris.

In de rekeningen van de kerk vinden we in 1743:

"betaald f. 12, -- voor 2 nieuwe stakketten hekken voor de Wheme Camp bij Gerrit Sanders huis". Deze hekken sloten de Wheme Camp af aan de zijde van het dorp, om het veen op de Camp te houden.

Uit de rekeningen van het Sint Anthoniegilde blijkt, dat in 1763 f. 18, -- betaald is aan Gerrit Sanders voor bakloon. (voor broden om aan de armen uit te delen.) Hieruit blijkt, dat Gerrit Sanders in dit huis een bakkerij had.

In de protocollen (R.A.) lezen we, dat op 20 aug. 1773:

"Teuntje Ariens Weduwe en Boedelhoudster van wijlen Gerrit Sanders van Lohuijzen ende verklaarden zij comparanten op den 30 april 1773 te hebben verkogt en uijt dien hoofde aldus te cederen en te transporteren, zulx doende kragt deses, aan en ten erffelijken behoefte en profijten van Hendrik van der Does en Hermina Aalbers Ehelieden en haaren Erven: 1e Een Huijs en Hoff, genaamt de Swaan, staande en gelegen in den Ampte en Carspel Epe, in 't Dorp Epe, aangeland Oostw. Arend van Zuuk, Westw. Coperen zelve, Zuijtw. de Gemene Weg en Noordw. 't Pastorieland....." In 1775 verkopen Hendrik van der Does en Hermina Aalbers het huis "met de Swaan" aan Cornelis Jan Hoft en Maria Simons. Het wordt nu een tapperij en herberg "met het uithangbord waar de Swaan opstaat".

Over "Cornelis uit de Swaan" vertelt Joh. Overbosch de volgende overlevering: "Cornelis was zelf een sterk gebruiker van het geestrijke vocht, dat hij ook aan zijn klanten schonk. Op een zekere dag zat hij met zijn Kornuiten te kaartspelen, daarbij stevig borrelend, totdat hij onverwachts in een zakte en op zijn stoel overleed. De makkers namen een laken van het bed, legden dit de overledene over het hoofd en gingen voort met kaartspelen".

In de dertiger jaren van de vorige eeuw werd het huis verkocht aan H. Manvis, gemeente-ontvanger. Deze verkocht het huis in 1855 aan W. Overbosch, veearts, wonende op de "Overbosch" voor zijn zoon Sarris Overbosch, die er 1 sept. 1856 een grutterij en kruidenierswinkel in vestigde. De grutterij werd gedreven door paarden, in 1875 werd de rosmolen vervangen door een stoommachine en in 1908 ging men over op een - toen nieuwe - zuiggasmotor.

In 1913-1914 werd alles afgebroken en nieuw gebouwd, zoals het nu nog is. Sarris Overbosch, jarenlang gemeente-ontvanger, werd in de zaak opgevolgd door zijn zoon Johan Overbosch.

In de dertiger jaren van deze eeuw werd het geheel verkocht aan C. van 't Land, die het na de oorlog overdeed aan Both.

Tenslotte kwam het deel aan het Kerkplein aan drukkerij Schieveer en de mallerij aan "De Schoof".

Gebouw 2. was een veel kleiner huis. Het stond, waar nu de Ford-garage staat.

In 1768 verkochten "Berend Brouwer en Geertruid van den Belt, Egtel. aan Jan Krijgsman en Grietje Doekema, egteluiden, een Huijs en Hoff gelegen in den Ampt en Carspel Epe, Buurschap Dorp in 't Eperdorp gelandet oost de gemene weg, zuiden Gerrit Sanders van Lohuijzen, west de Whemekamp of Pastorijland Epe en noorden de Schoole en Hoff of de Kosterij in Epe met de halve Beukenhegge tusschen deze en de Schoolhoff met de Kosterije in 't gemeen....."

In 1772 "erscheen Griete Doekema weduwe van wijlen Jan Krijgsman verkocht aan Arend van Zuuk, Mr. Kleermaker te Epe en sijnen Erven, een Huijs en Hoff, staande en gelegen in den Ampte en Carspel Epe in 't dorp Epe, aangeland Oost de gemeene weg, zuiden de Wed. Gerrit Sanders van Lohuijzen, westen de Weemecamp of Pastorije Land van Epe en Noorden de Schoole of de Costerije in Epe....."

De dochter van Arend van Zuuk, Driesje, gehuwd met Reinder Hendriks Wagenaar erft het huis van haar vader. Het huis blijft nu in de familie Wagenaar, achtereenvolgens: Hendrik Wagenaar, G.R. Wagenaar en ten slotte Gerritje Wagenaar. (Lang is dit huis bewoond geweest door de koperslager Lammers, die in 1880 zijn bedrijf naar de overkant van de Hoofdstraat verplaatste.)

In 1890 is dit pand afgebroken en de grond werd verkocht. Een deel werd gekocht door buurman Sarris Overbosch, die er een pakhuis op bouwde en het andere deel werd bij de kosterij aangetrokken (eigenaar J.C. Heering G.J. zn.)

Omstreeks 1920 kochten Dufour en Prinsen beide delen en bouwden er een fabriek voor rijwieleronderdelen. Kort daarna is het overgenomen door L. Hooghiemstra, die er een garage in vestigde. Dit bedrijf is later overgenomen door de Gelderse

Service (GAS), die er nu nog zit.

Gebouw 3. is de Kosterij. Hier woonde de koster, die tevens schoolmeester was.

Dit ambt van koster was een wonderlijke verzameling van baantjes en viel in 2 hoofdzaken uiteen. Als koster had hij de zorg voor de kerk en de eredienst (moest ook zorgen, dat er geen honden in de kerk liepen!) Maar daarnaast was hij ook voorzanger en voorlezer, soms zelfs organist. Bovendien had hij de zorg voor het kerkhof. Voor het grafdelven had hij een mannetje, maar bij begrafenissen moest hij aanwezig zijn. Als andere taak was de koster opgedragen de jeugd te onderwijzen, voor zover men in de 17e en 18e eeuw van "onderwijs" kon spreken. Joh. Overbosch beschrijft het gebouw: "De Kosterij, waarvan de oudsten van het thans levende geslacht herinneringen hebben, stond op de plek waar thans de horlogezaak van de heer Huijssoon is. Het was een gebouw uit de 18e

eeuw, een eersterangs woonhuis uit die dagen". Wanneer dit "eersterangs woonhuis" gebouwd is, is niet bekend, vermoedelijk in de 17e eeuw.

In het achterhuis was de school. Het ging er gemoedelijk toe, want wanneer er onder schooltijd een vracht turf voor meester Pijkeren kwam, werd het onderwijs onderbroken, de schooljeugd hielp de turf opbergen, waarna het onderwijs werd voortgezet.

De volgende lijst van koster-schoolmeesters is bekend en de meesten zullen op de Kosterij gewoond hebben:

1602 - 1619	Herman Egbertss
1619 - 1657	Johan Forsius (of Torsius of Porsius)
1657 - 1677	Peter Forsius
1677 - 1702	Gerrit Peters
1702 - 1725	Gerrit Brouwer
1725 - 1755	Jannes Gerrits Brouwer
1760 - 1773	Hendrik Pijkeren
1773 - 1802	Coenraad Gerritsheim
1802 - 1830	Jacob Pijkeren
1830 - 1854	Gerrit Pijkeren
1854 - 1865	Catharinus Johannes Nijland

C.J. Nijland was de laatste koster, die tevens schoolmeester was. Na zijn overlijden zijn de 2 functies gesplitst. Onderwijzer werd P. Vasseur en koster J.G. van Wageningen.

Het onderwijs was al uit de kosterij verplaatst naar de in 1826 gebouwde school. De nieuwe koster, van Wageningen, is niet meer in de kosterij gaan wonen, en P. Vasseur zocht een nieuwere woning.

In 1868 is de kosterij verkocht aan J.C. Heering. Deze heeft het pand afgebroken en op deze plaats een dubbel woonhuis en een pakhuis laten bouwen.

Gebouw 4. de School.

In 1826 was de kosterij te klein, om alle kinderen, die naar school moesten, te kunnen plaatsen.

Op een deel van Sint Maartenshof, op de plaats waar nu de Pastoor Somstraat loopt en een deel van het parkeerterrein, direct aan de Hoofdstraat werd een grote schoolgebouw. Het is een vrij groot gebouw geweest, met 3 grote lokalen. Midden vorige eeuw gingen er 200 tot 300 leerlingen naar deze school, d.w.z. 70 tot 100 leerlingen per lokaal.

De koster bleef schoolmeester en hoofd van de school tot 1865.

In 1890 is de Dorpsschool gebouwd (in 1972 afgebroken) achter de oude school. De school uit 1826 werd toen verbouwd en verkleind en diende o.a. als "boterwaag", distributielokaal (1914-1918) en alle mogelijke andere zaken, wanneer de Gemeente een lokaal ergens voor nodig had. In de dertiger jaren kwam er de eerste kleuterschool in. In de laatste oorlog is dit restant van de oude school volledig uitgewoond en het werd in 1946 afgebroken.

G.S. van Lohuizen

HERINNERINGEN van G. VAN LAAR van de "STEENDERBULT" TE EMST (*)

1. De heidevelden en de lagere gronden.

Deze gronden behoorden oorspronkelijk tot de gemeenschap.

Op de hogere gronden, de heidevelden, mochten de schapen weiden.

Op de lagere gronden, zoals de Pollen en het Pollense veen, mochten de koeien grazen. De grens tussen beide gebieden werd aangegeven door zandbulten. Bepaalde personen werden aangesteld om toezicht te houden op de naleving van deze graasrechten. Door de gemeenschap werden ook wegen aangelegd. Voorbeelden hiervan zijn de Oranjeweg tot de Pollen en de binnenwegen bij de Laarstraat.

Het merendeel van de gemeenschapsgronden is later verkocht aan particulieren, terwijl de wegen zijn overgedragen aan de gemeente. De scheidingslijn tussen Emst en Gortel werd gevormd door een wal vanaf de Hanendorperweg in de richting van de kippenfarm en verder naar het noorden. Heimen van Westerveld uit Schaveren en Gerrit Witteveen uit de Laarstraat hadden het beheer over de gronden.

Mogelijkerwijs hebben de Emsterhof ten oosten van de spoorlijn en het Hul aan de Nieuwe Wetering en ook nog een huis in Gortel, het Kloostererf, toebehoord aan het klooster te Oene. Toen Schuring het Hul heeft gekocht, heeft hij de nog aanwezige grachten door de Heidemaatschappij laten dichtten, aan de westzijde van de Wetering.

De eerste bebossing van de heidevelden vond plaats door middel van het uitstrooien van dennezaad over de heide, daarna werden om de 10 meter ronde gaten gegraven en het vrijkomend zand werd uitgestrooid over het zaad op de heide. Ook werden wel greppels gegraven om de 10 meter en het zand naar beide zijden uitgestrooid. Later is gebleken, dat de bomen die gezaaid zijn, in tegenstelling tot de geplante bomen veel vaster in de grond staan, omdat ze een penwortel hebben kunnen vormen.

Later zijn de heidevelden met de stoomploeg geploegd. Dit gebeurde door Duitsers. Aan weerseinden van een stuk heide werd een lokomobiel geplaatst. Deze werden met vetkolen gestookt. Het water dat nodig was om stoom te maken, moest gehaald worden uit het Cannenburgergat in het Niersenseveld met behulp van een tankwagen met twee paarden ervoor. 's Morgens moest eerst een hele tijd gestookt worden om stoom te krijgen. Onder de lokomobiel zat een zwaar rad waar de kabel die de ploeg moest trekken mee opgewonden werd. Het ploegen kon maximaal over een lengte van 300 meter plaats vinden. Dit was het voordeligst, maar kon niet altijd, omdat er rekening met bestaande en nieuwe wegen gehouden moest worden.

Prins Hendrik kwam als opdrachtgever bijna elke dag kijken. Een keer klom hij op de ploeg en liet zich over de heide mee heen en weer trekken.

Eigenlijk mocht er niemand in de buurt van de ketel komen met het oog op het knappen van de ketel. In Drente zijn een paar mensen hierdoor zwaar gewond geraakt en moesten hun benen missen.

In het Niersenseveld waar het heuvelachtig is, moest met behulp van een vlag worden geseind wanneer de ploeg weer naar de andere zijde kon worden getrokken. Er werd hard gewerkt, want wanneer men boven een bepaalde oppervlakte kwam, werd er een premie gegeven.

Het gebeurde soms dat na het ploegen of het jaar erop hele zandstormen ontstonden en dan kon de lucht helemaal donker zijn.

Het jaar na het ploegen werd er ingeplant: langs de hoofdwegen enkele rijen berken, verder meestal grove dennen, maar als er leem in de grond zat, beuken en fijnsparren. De lariks is pas later gebruikt. Jammer genoeg werd de prunus ingevoerd om te gebruiken als onderplanting, maar deze vernietigt bijvoorbeeld de mooie eikenwallen.

Er werden 16000 bomen per hectare geplant, voor een bedrag van 16 gulden per hectare. Hier moest ook nog een jongen die de planten vasthield, van worden betaald. Er werd dus niet veel verdiend.

Achteraf gezien had de heide niet geploegd moeten worden en hadden de bomen gezaaid in plaats van geplant moeten worden.

(*) De heer van Laar, die reeds in de eerste decennia van deze eeuw medewerker is geweest van de professoren Holwerda en van Giffen bij opgravingen van archeologische vindplaatsen, heeft zijn herinneringen, mede van overleveringen van zijn ouders, op schrift gesteld. Deze herinneringen zijn in een vervolgserie in overleg met de heer van Laar bewerkt door ing. C. Stork ten behoeve van de lezers van "Ampt Epe".

MARKEN EN BUURSCHAPPEN WISSEL 24

Die lastgeving werd door de gekozenen bereidwillig aangenomen. En zo was alle macht sinds gezegden datum voor goed in hunne handen gelegd. De Leden der of dus geconstitueerde Commissie zouden nu voortaan bezitten en het bezit recht uitoefenen in naam en ten dienste van de gezamenlijke geërfden der buurschap. Blijkens de zelfde Akte erlangden zij de vrijheid zóó vaak dáár bij een te komen als zij tot hun doel goed en noodig oordeelden; terwijl hun overigens was opgedragen krachtig te waken voor de rechten der buurt. Onder andere was hun met name verzocht toe te zien, dat geen eigendommen der buurt wederrechtelijk werden afgegraven of tot bijzonderen eigendom gemaakt. Tot het doen van alles, wat in de meest uitgebreide betekenis des woords aan het beheerend hoofd der buurschap past, was hun bij den genoemden lastbrief de volmacht geschonken; terwijl die zelfde Akte hun tevens de bevoegdheid verleende om in Rechten op te treden, en 't zij eischende, 't zij verwerende, voor Rechters, Rechtbanken en Hoven te

verschijnen. Hoe weinig hebben waarschijnlijk destijds de geërfden vermoed, dat die machtiging iets meer gold dan een ijdele vorm!

Appellante, opdat ik dit hier reeds vermelde, is dit proces geenszins eigendunkelijk begonnen, noch zet haren strijd voort, gelijk de geërfden het trachten te doen voorkomen, buiten de geërfden der buurschap om; - van wie altijd volgens de mededeling onzer tegenstanders, volstrekt niet zou blijken, dat zij de plaats gehad hebbende verkooping wenschen ongedaan gemaakt te zien. Buiten, en dit ter wederlegging, den lastbrief haar in de constitutieve Akte van den 25ⁿ April 1849 verstrekt, en die haar dit optreden ten heiligen plicht stelt, is in eene afzonderlijke vergadering der Commissie van beheer, gehouden op den 12ⁿ Maart 1874 ten huize van den scheuter Harmen Leurink te Wissel, blijkens overlegd proces-verbaal dier vergadering van den Notaris Johannis van Dielen, resideerende te Vaassen, onder meer besloten tot het instellen eener rechtsvordering tot handhaving van het eigendomsrecht op verschillende gronden van ouds der buurschap toebehoorende; welk recht, luidens dat proces verbaal, door meerdere personen wordt betwist op grond van een openbaren verkoop, die in April 1873 door den Notaris Jacques Corneille Henri Bloys van Treslong te Epe zou zijn gehouden. Tevens werd ter zelfder vergadering de Voorzitter der Commissie van beheer met de uitvoering van dit besluit belast. Kort daarop deed een vijftigtal geërfden aan hunne Commissie van beheer over de buurgronden van Wissel eene in het proces gebrachte nadere machtiging toekomen, waarbij zij tegelijkertijd onverholten hunne goedkeuring aan het besluit der Commissie schonken. Voorts hebben pas onlangs, op den 25ⁿ October van het vorige jaar, hangende alzoo dit Appel, niet minder dan 63 rechtstreeksche geërfden (zegge rechtstreeksche, en geen onderhoo- rige of afhankelijke lieden, geen representanten van onmondigen, geen personen buiten de buurschap staande, of met de gansche zaak in het minst iets te maken hebbende individuen, als waarover de aanvoerder onzer tegenpartij den veldheerstaf zwaait), aan Appellante eene verklaring van adhaesi gezonden, die ik bijna een noodkreet zou hebben genoemd. Bij dat eveneens door ons in het geding gebrachte stuk hebben deze 63 geërfden beslist en zonder eenige pressie plechtig verklaard zich onvoorwaardelijk te blijven scharen aan de zijde hunner Commissie van beheer in den moeilijken strijd, welken deze voor de rechten der buurschap zoo trouw en belangeloos strijdt. Met hart en ziel, zeggen deze 63 geërfden, schaarden en scharen wij ons om onzen wakkeren President Hendrik Witteveen; naardien wij de onwrikbare meening zijn toegedaan, dat tegenover de buurschap Wissel en hare geërfden een gruwelijk onrecht staat gepleegd te worden. Het breken met onze traditiën, het fnuiken onzer aloude rechten; het bevoordeelen van enkelen ten koste van allen, gelijk inzonderheid uit de plaats gehad hebbende verkooping kan blijken dat geschiedt, zijn zoo-vele handelingen, die ons met kommer en ergernis hebben vervuld. Wij veroorloven ons het uit te spreken, hoe onze buurgronden zijn verkocht geworden door eene zoogenaamde Commissie van verkoop, die geen volmacht daartoe kan ver-

toonen; m.a.w. buiten en tegen onzen wil. Geen oogenblik aarzelen wij het als onze innige overtuiging te verzekeren, dat de vermenging van de administratie onzer eigendommen met die der gemeente Epe, slechts kan plaats hebben ten koste der buurschap en ten nadeele harer geërfden.

Of zulks nu juist wel aan de bedoeling beantwoordt, waarmede deze gronden indertijd van het Kroondomein zijn losgemaakt, nemen wij de vrijheid ernstig te betwijfelen. In dien trant voortgaande, eindigen dan deze 63 rechtstreekse geërfden hun protest aldus: elders moge het annexatiesijsteem gretig toepassing vinden, in ons oog gaat de leus: **MACHT BOVEN RECHT** nog niet op.

Welk een toon hoor ik mij toevoegen. En toch het medegedeelde is slechts eene enkele proef van de binnen Wissel algemeen heerschende geest.

c. Steeds, en dit ten derde, werd, ja wordt zelfs nog op den dag van heden de appelleerenden Commissie niet alleen aan de zijde der door haar tegenwoordigde geërfden van Wissel, maar, en dat klinkt zeer vreemd, juist door hare tegenstanders, de tegenwoordige geïntimeerden, alsmede door alle personen, die buiten de geschillen van partijen staan, in de eerste plaats door de ambtenaren der regeering, als beheersend lichaam der buurschap begroet en geëerd. - Alle daden van beheer gingen dan ook gedurende de jaren harer werkzaamheid uitsluitend van haar uit. Enkel door haar konden de geërfden van hunne rechten gebruik maken. De toedeeling van turf en hout geschiedde slechts op hare aanwijzing. Het toezicht over de eigendommen der buurschap werd door haar gehouden. Tal van gefiatteerde rekeningen ten name van Appellante gesteld zijn aanwezig, waaruit blijkt, hoe werkzaamheden op de gronden en reparatiën aan bruggen, duikers enz. alleen op haren last geschieden en door haar werden voldaan.

(wordt vervolgd)

F. Zandstra.

100 JAAR MEER UITGEBREID LAGER ONDERWIJS IN EPE

II. De beginjaren.

De school werd geopend in jan. 1876. De lessen werden gedurende de eerste drie jaren gegeven in een der voorkamers van de schoolwoning, d.w.z. in de verbouwde pastorie. In 1879 werden de schoollokalen naast het woonhuis gebouwd. Uit een brief van burgemeester Weerts aan zijn collega van Winterswijk op 22 jan. 1876 valt op te maken, dat de school werd bezocht door drie soorten leerlingen: "de school is een gemengde, waaraan door hen die uitsluitend gewoon lager onderwijs genieten f. 15,-- per jaar wordt betaald en voor zover zij daarbij ook Fransch leren en alleen de dorpsschool (van 9 - 12 en van 2 - 4 uur) bezoeken f. 25,--; terwijl de overigen f. 48,-- per jaar betalen, en daarvoor onderwijs ontvangen behalve in 't reeds vermelde ook nog in 't Engelsch, Duitsch en de wiskunde. (...) Bovendien wordt van elk kind dat uitgebreid lager onderwijs ontvangt f. 2,-- per jaar voor vuur, licht, pennen etc. betaald.

De schoolbehoefte komen voor rekening der leerlingen".

Reeds in aug. 1876 deelden de belanghebbenden aan de Raad mee, dat de school dringend behoefte had aan een hulponderwijzer, die per 1 sept. van dat jaar zou worden aangetrokken. Het grootste deel der extra kosten zou door één der belanghebbenden worden betaald, de rest "door onderlinge rekeningen, mits ook de kinderen van minderen leeftijd dan tot heden zijn toegelaten, van deze school gebruik kunnen maken". Dat moesten dan wel leerlingen zijn "die behoorlijk in het lezen, schrijven en de vier hoofdrekeningen der rekenkunde zijn ervaren", zulks ter beoordeling van de heer van den Bosch. Men nam aan, dat de Raad met deze plannen accoord zou gaan. De Raad stemde met deze plannen van harte in.

De eerste hulponderwijzer was H. Heering, van sept. 1876 tot jan. 1878. Deze werd later hoofd van de school voor mulo te Heerde. Hij werd opgevolgd door mej. Damen, die de school slechts enkele maanden diende. Haar plaats werd ingenomen door mej. Gerritjen Gardina Gerritsen uit Deventer. Zij vestigde zich op 22 juni 1878 ten huize van G.J. Buys, boekhandelaar te Epe. Het aantal leerlingen schommelde de eerste jaren om de 30.

In Vaassen werd per 1 jan. 1878 ook een gesubsidieerde school voor mulo opgericht, "ten gerieve van vele ouders die hunne kinderen meer wetenschappelijk wenschen op te voeden". De Raad besloot elk van de beide bijzondere scholen een jaarlijkse subsidie te geven van f. 500,--.

De invoering van de schoolwet van 1878 had ook voor het onderwijs in Epe consequenties. De bestaande commissie van toezicht waarin vanaf de oprichting in 1857 burgemeester Weerts en de heer J.A. Mentink zitting hadden gehad, werd in 1880 ontbonden en in 1881 vervangen door een nieuwe, bestaande uit de heren Dr. F.L. le Comte, G. Bibo, J.A. Mentink, G.S. van Lohuizen en H. Worst.

Het gehele onderwijs in Epe moest worden herzien. Er gingen stemmen op om de beide bijzondere scholen voor mulo openbaar te maken. Na langdurige besprekingen besloot de Raad in 1881 met 7 tegen 4 stemmen tot het volgende: De beide scholen voor mulo zouden per 1 jan. 1882 openbaar worden en in het vervolg worden aangeduid met scholen A. De toelating tot deze scholen zou, na gebleken geschiktheid, tweemaal per jaar plaatsvinden en wel in de eerste week van januari en in de derde week van augustus.

De hoofdonderwijzer in Epe zou f. 1100,-- per jaar gaan verdienen benevens vrij wonen, zijn collega in Vaassen (waar minder leerlingen waren) f. 900,-- plus f. 50,-- als "dedomagement" wegens gemis van een vrije woning. Het verschil in tractement werd mede verklaard uit het feit, dat in Vaassen het vak Duits niet werd onderwezen. Bovendien werd er van de Vaassense ouders minder schoolgeld geëist. Bedroeg dit in Epe voor de 1e klas f. 15,-- , voor de 2e f. 35,-- en voor de 3e f. 60,-- per jaar, in Vaassen waren deze bedragen resp. f. 10,-- , f. 20 en f. 40,--.

Aan de vier bestaande lagere scholen (voortaan scholen B genaamd) zou een 5e worden toegevoegd, nl. "onder Zuuk". Dit vond men nodig, omdat "in het Zukerveld nog kinderen wonen, die nooit naar school gaan". Daar de heer van den Bosch hoofd was van een particuliere school, kon hij niet, zoals de Raad graag wilde, zonder meer tot hoofd van de openbare school A worden benoemd. Op last van het Schooltoezicht moest er een oproep worden geplaatst voor het verkrijgen van sollicitanten.

Op 2 dec. 1881 deelde de districtsschoolopziener aan de Raad mee, dat zich slechts één sollicitant had gemeld, n.l. J.G. van den Bosch. Hij stelde voor een nieuwe oproep te plaatsen, menende, dat de aanbieding van een hoger tractement meer sollicitanten zou opleveren. De Raad was het hier niet mee eens, omdat "de heer van den Bosch de man is die men wil hebben". Overeengekomen werd de heer v.d. Bosch een vergelijkend examen af te nemen. Dit onderzoek vond plaats op 21 dec. Twee dagen later deelde de schoolopziener in het district Arnhem mede, accoord te gaan met een eventuele benoeming van van den Bosch. Hij schreef: "Bij bedoeld examen (afgenomen te Epe door de beide schoolopzieners Vethake en Goedhart, resp. uit Arnhem en Apeldoorn en in aanwezigheid van B. en W., de gemeente-secretaris en de leden van de commissie van toezicht) heeft deze heer zeer voldoende bewijzen gegeven over zijne kennis der theorie en praktijk van het onderwijs", terwijl de inlichtingen over "zijn gedrag, diens ijver en praktische bekwaamheid door den schoolopziener in het Arrondissement Apeldoorn gunstig luiden".

Op 30 dec. werd de heer van den Bosch benoemd. Er werd bij bedongen, dat hij buiten toestemming van de Raad niet meer dan 6 kostjongens mocht houden. In dezelfde vergadering werd mej. G.G. Gerritsen tot hulponderwijzeres benoemd op een tractement van f. 600,-- per jaar.

De met zekere tegenzin genomen beslissing van de Raad om van de bijzondere scholen voor mulo openbare te maken, zal waarschijnlijk mede veroorzaakt zijn door het feit, dat de belanghebbenden de niet geringe financiële lasten die ze op zich genomen hadden, liever op de schouders van de gemeente wilden schuiven. De Raad werd daardoor in een nogal moeilijke positie gemanoeuvreed: aan de ene kant wilde men de goed functionerende scholen (vooral die in Epe) graag in stand houden, aan de andere kant zag men op tegen de grote stijging van de kosten van het onderwijs in Epe, die men toch al veel te hoog vond, gezien de gemeentelijke inkomsten. De woorden van de burgemeester in de raadsvergadering van 2 dec. 1881 wijzen in die richting. Hij zei o.a.: "dat de Raad in der tijd slechts schoorvoetend is overgegaan, om de beide gesubsidieerde scholen te Epe en Vaassen over te nemen en daarvan openbare te maken, omdat men vreesde, dat deze beide nuttige inrichtingen te eenige tijd wellicht opgeheven kunnen worden, door gebrek aan deelneming van zijde der particulieren, die zich nog al geldelijke opofferingen moesten getroosten die in elk geval wel aanzienlijker zijn geweest dan ze in het vervolg zullen bedragen".

In nov. 1882 verzocht mej. Gerritsen de Raad om een salarisverhoging van f. 100,--. Haar verzoek werd voor de helft gehonoreerd. Eén der raadsleden "zag geen bezwaar in eene verhooging van f. 100,--, zoo er tevens bij bepaald werd dat bij eventuele ongesteldheid van het hoofd der school voor mulo te Vaassen, (deze man was om velerlei redenen vaak afwezig. R.P.) zij ook tijdelijk diens plaats zou vervangen". Dit voorstel vond echter "geene genoegzame ondersteuning".

In haar verslag over 1882 vermeldde de commissie van toezicht over de school voor mulo te Epe: "Nog acht de Commissie zich verplicht opmerkzaam te maken op de uitstekende vruchten van het onderwijs bij den Heer van den Bosch, die het geluk had een zijner leerlingen geplaatst te zien op de Veeartsenij-school te Utrecht en wel als no. 1 van de 45 toegelatenen. Zeker mag niet buiten aanmerking worden gelaten, dat deze jongeling een verbazende vlijt had getoond, maar toch de leiding schijnt bijzonder goed te zijn, want ook andere van deze inrichting slaagden uitstekend".

De toestand van het schoolgebouw bleek niet zo best te zijn: de ouders verzochten B. en W.: "het tochten in de school tegen te gaan. Wegens onvoldoende ventilatie komen vele ongesteldheden der kinderen voor".

In febr. 1883 maakten gedeputeerde staten van Gelderland de Raad erop attent, dat aan de scholen voor mulo les gegeven moest worden in de nuttige handwerken. Daar men in Epe hiervoor niet voelde in verband met de extra kosten, antwoordde men G.S., dat dit vak niet in het leerplan voorkwam en dus niet onderwezen kon worden. G.S. weigerden daarop de Eper begroting goed te keuren, alvorens "eene som voor de scholen te Epe en Vaassen voor Meer U.L.O. voor handwerken werd opgegeven". De Raad besloot listig f. 100,-- voor dit vak uit te trekken, maar de post voor onvoorziene uitgaven met hetzelfde bedrag te verminderen.

Het was wel een moeilijk jaar voor de Eper vroede vaders, want er kwam ook nog een brief ter tafel van de districtsschoolopziener, waarin hij erop aandrong spoed te betrachten met het bouwen van nieuwe scholen. De verbouwing van school A te Epe werd eerst openbaar aanbesteed. De laagste inschrijver vroeg f. 2669,-- voor dit karwei. De Raad, oordelende dat het goed-opper kon, gunde het werk, na onderhandse aanbesteding, aan H. ter Heerdt te Vaassen voor f. 2165,--, dit tot verontwaardiging van de laagste inschrijver. In maart van dit jaar werden de mazelen, die al enige tijd woedden, epidemisch; de muloschool moest een tijdlang gesloten worden, omdat in het gezin van de heer van den Bosch ook de mazelen waren uitgebroken.

Mej. Gerritsen werd in okt. 1883 eervol ontslag verleend uit haar functie van onderwijzeres aan de muloschool, wegens haar benoeming tot directrice (of lerares) van de Normalschool voor onderwijzeressen te Haarlem. In haar plaats werd mej. Geertje Mellema, die sinds juni 1883 aan de lagere school te Epe werkte, per 1 nov. overgeplaatst naar de school voor mulo, omdat ze in het bezit was van de "akte Fransche taal", tegen een salaris van f. 650,- per jaar.

In het jaarverslag van de commissie van toezicht over 1884 werd het onderwijs aan school A in Epe als "uitmuntend" betiteld en het schoolverzuim was er "zeer gering". Het aantal leerlingen bedroeg 26. In Vaassen daalde dit tot 16, wat, volgens de commissie, te wijten was aan de slechte resultaten. Ook in volgende jaren bleef het oordeel over de school van mijnheer van den Bosch onverdeeld gunstig.

In 1885 merkte de commissie op, dat de lagere scholen de goede leerlingen te lang vasthield en stelde het gemeentebestuur voor om in de maand april door het hoofd van school A in diens school ten overstaan van de commissie een onderzoek in te laten instellen naar de bekwaamheid der kinderen der hoogste klassen van school B in Epe en de geschikt geachte leerlingen toe te laten tot school A.

Het gemeentebestuur werd aanbevolen om een milde toepassing van de bevoegdheid om kinderen op school A kosteloos of voor minder schoolgeld toe te laten. In hetzelfde jaar verzocht de commissie een pomp te plaatsen bij school A. "De leerlingen voorzien zich van water in de keuken van den Heer van den Bosch, ten ongerieve van diens huishouding".

Over 1888 had de commissie van toezicht naast de gebruikelijke waarde - ring toch ook enige kritiek. De ijver en het gedrag van de meeste leerlingen was goed. "Toch was een geest van ruwheid - vooral op de speelplaats - bij sommige leerlingen op te merken."

Even een uitstapje naar de school voor mulo te Vaassen. In juli 1890 stelden B. en W. de Raad voor deze school op te heffen. Het aantal leerlingen in 1889 bedroeg slechts 13 à 14 (in Epe 27 à 30), waardoor de kosten per leerling te hoog werden, n.l. f.39,03 per jaar (in Epe f.16,03).

Een ander motief om de school op te heffen was, dat men daardoor de hoofdonderwijzer zou "kunnen kwijtraken". (Men schreef de ongunstige onderwijsresultaten voor een groot deel aan hem toe.) Dit motief verviel echter, toen deze ontslag vroeg wegens benoeming elders. Het ontslag werd hem "gaarne" verleend. "De Voorzitter kan zijn genoeg niet ontveinzen, dat men zonder harde middelen toch tot het gewenschte resultaat is gekomen".

Ondanks dit werd het voorstel tot opheffing van de school gehandhaafd. Het werd in eerste instantie met 7 tegen 6 stemmen verworpen, maar een week later toch aangenomen, omdat een der raadsleden zich bij de stemming vergist had. In nov. 1890 moest de burgemeester echter aan de Raad meedelen, dat Gedeputeerde Staten het besluit tot opheffing niet goedkeurden. De Raad koos nu eieren voor zijn geld en benoemde de heer L. Broers te Groningen tot "Hoofd en eenig onderwijzer". Spoedig daarna nam het aantal leerlingen toe en verbeterden de resultaten. Intussen was de school gedurende 5 maanden gesloten geweest.

Terug naar Epe. In de jaren 1890 en '91 had de commissie nogal veel kritiek op het schoolgebouw; men vond het "somber, tamelijk voldoende".

"Het draagt natuurlijk de teekenen van zijne afkomst, die degelijke verbetering in den weg staat". Deze kritiek was waarschijnlijk beïnvloed door de ingebruikneming van het nieuwe schoolgebouw B in Epe, waarvoor het gemeentebestuur lof werd toegezwaaid.

In het jaarverslag werd naast van den Bosch ook mej. Mellema geprezen voor haar grote toewijding, ernst, degelijkheid in de behandeling der vakken en omgang met leerlingen. Ingevoerd was "een stelsel van goedkeuring en het geven van driemaandelijksche rapporten aan de ouders der leerlingen". Dit systeem werkte gunstig.



Meester J.G. van den Bosch en mej. G. Mellema met hun leerlingen. Deze foto is in het begin van de 20e eeuw gemaakt.

In 1892 behaalde mej. Mellema de acte voor vrije en ordeoefeningen der gymnastiek. In ditzelfde jaar begon ze de meisjes les te geven in nuttige handwerken. Betrof dit voor de grote vakantie 4 meisjes, daarna waren het er 11. Enkele gevorderden kregen ook les in "fraaie" handwerken.

Mej. Mellema werd bij dit onderwijs geassisteerd door twee helpsters, de dames Hermina van Essen en Grietje Pijkeren, die daarvoor een beloning van f.25,-- per jaar ontvingen.

Om de hoge kosten van het onderwijs niet nog meer te laten stijgen, richt-

te de Raad zich met een verzoekschrift tot "Hare Majesteit de Koningin Weduwe Regentes van het Koninkrijk der Nederlanden" om gedurende enkele jaren ontheffing te verkrijgen van de verplichting van de uitvoering van het gymnastiekonderwijs - enkele raadsleden zagen het nut van dit vak helemaal niet in. Men was van oordeel, dat de schoolgebouwen er niet op berekend waren. Het leek de Raad verstandig pas aan dit vak te beginnen, als alle schoolverbouwingen waren voltooid. "Het is wenschelijk tegelijk op alle scholen eener zelfde gemeente dit nieuwe leervak in te voeren, vooral daar, zooals bij ons, de gemeente uit onderdeelen bestaat, waarbij het geraden is, dat niet het eene gedeelte vollediger onderwijs ontvangt dan het andere".

Daar de verhouding tussen school A en school B nog steeds te wensen overliet, werd door de Raad in 1893 een verordening gemaakt, die duidelijk maakte, wie, wanneer en hoe men van school B naar school A kon worden overgeplaatst. In de volgende jaren bleven de leerlingen van school A in Epe gunstige resultaten behalen. Van den Bosch, samen met mej. Mellema, leidden de leerlingen op voor de toelatingseisen tot de Kweekschool, de P.T.T., de H.B.S., het Gymnasium, het Instructiebataillon te Kampen, enz.

In 1896 drong de commissie van toezicht er bij de gemeente op aan om school A grondig te verbouwen. De gemeente had daar echter geen geld voor.

In dit jaar stierf meester Vasseur. Bij zijn begrafenis werd hij geprezen voor het vele en moeilijke werk dat hij voor het onderwijs had verricht. De vele veranderingen hadden hem menige teleurstelling bereid.

Men hoopte, dat door toedoen van het nieuwe hoofd, de heer A.G.J. Lensink, een betere samenwerking zou ontstaan tussen de scholen A en B.

In 1895, toen de heer Broers ontslag vroeg uit zijn functie van hoofd der school voor mulo te Vaassen, stelden B. en W. opnieuw voor deze school, die nog maar 12 leerlingen telde, op te heffen. De Raad wees dit voorstel met 9 tegen 2 stemmen van de hand.

Een voorstel in 1897 om school A onder te brengen in school B (door enige verbouwing) werd weliswaar in principe aanvaard, maar toen de schoolopziener er op wees, dat er dan heel wat verbouwd zou moeten worden, werd van dit besluit weer afgezien en besloot men, op aandringen van de schoolopziener, een geheel nieuwe school te bouwen, als het Rijk bereid was een extra subsidie daarvoor beschikbaar te stellen.

De commissie van toezicht oordeelde, dat het onderwijs aan beide scholen A weliswaar goed was, maar "er bestaan bezwaren voortvloeiende uit den verschillende trap van kennis en ontwikkeling der leerlingen en wegens het verschillend doel, waartoe het onderwijs ontvangen wordt (daar de een dit de ander dat examen op het oog heeft), maar deze zullen niet weg te nemen zijn bij eene inrichting als deze op kleine plaatsen. Ware het mogelijk de drie leden van het onderwijzend personeel te doen samenwerken aan ééne school voor de geheele gemeente, dan - maar hiervan kan natuurlijk geen sprake zijn".

De commissie, en zij niet alleen, speelde met de gedachte de beide scholen voor mulo tot één school samen te voegen.

Dank zij een rijkssubsidie kon in april 1898 overgegaan worden tot de aanbesteding van de bouw van een nieuwe school A, dicht bij het oude gebouw. Tijdens de bouw werd gastvrijheid genoten in een lokaal van school B.

Op 3 nov. werd het gebouw met een korte plechtigheid geopend in aanwezigheid van o.a. het gemeentebestuur en de commissie van toezicht. In zijn toespraak wees de burgemeester op de boven de ingang geplaatste gevelsteen waarin met vergulde letters de spreuk was gegrift: "Kennis is Macht". Hij sprak de beste wensen uit voor "hen die 't onderwijs hier hebben te geven of te ontvangen". In zijn dankwoord sprak de heer van den Bosch ook zijn leerlingen "op recht hartelijke wijze toe, hen op 't hart bindende, dat niet alleen kennis moet gezocht worden, maar ook 't karakter en hart hier moeten gevormd worden om later degelijke mensen te worden in de maatschappij".

Het nieuwe schoolgebouw bevatte, "behalve een ruime vestibule, een tweetal flinke lokalen, volgens de eischen der wet ingericht". Het bouwen van de school was gegund aan de laagste inschrijver, H.J. van Dragt te Epe, voor f. 4325, --.



Foto van de verbouwde pastorie met het voorhuis.
Rechts daarvan het schoolgebouw, + 1900.

(wordt vervolgd) R. Paasman
Bronnen: Gemeente-archief Epe
Nieuws- en advertentieblad
voor Epe, enz.

DE TEKENAAR P. VISSER.

Geachte heer van Lohuizen,

In nummer 38 (april 1976) van uw blad werd op blz. 19 gevraagd, wie meer kan vertellen over de tekenaar P. Visser.

Naar mijn mening betreft het Pieter Visser, die wordt vermeld in P.A. Scheen's lexicon. (zie bijlage). Het lijkt niet gewaagd om de houterige tekeningetjes aan deze amateur-schilder toe te schrijven.

dec. '76

Met vriendelijke groet,
J.G. Berkhout
Provinciaal museum-consulent
in Noord Holland.

Visser, Pieter; geb. Schiedam 5 januari 1819, overl. Veenhuizen (gem. Norg) 5 juni 1890.

Woonde en werkte in Goes tot 1851, Schiedam tot 1876, Delft 1876, daarna in Norg.

Van beroep apotheker, "koorwijnbrander", "photographist", tevens amateurschilder.

Tentoonstellingen Rotterdam 1850 en 1958 en Den Haag 1859: diverse landschappen bij maanlicht.
Scheen.

VAN HET BESTUUR.

Van de heer A.R. Hooiberg uit Leeuwarden ontving "Ampt Epe" ca. 70 glasnegatieven, die omstreeks 1900 door de vader van de heer Hooiberg in Epe zijn gemaakt. Uit de afdrukken blijkt, dat deze foto's een zeer waardevolle aanvulling zijn voor ons foto-archief. Wij danken de heer Hooiberg hartelijk voor deze schenking.

Van de heer Dr. I.N.Th. Diepenhorst ontvingen wij voor ons archief een grote hoeveelheid kranteknipsels, gidsjes e.d. die belangrijk zijn voor de historie van Epe. Wij zijn er erg blij mee, omdat ze een aanvulling zijn op wat wij hebben. De dames P.E. Berkhout en J. Vissen hebben zich bereid verklaard dit alles te ordenen en te inventariseren. Een heel werk, dat na voltooiing zeker voldoening zal geven.

Wij zullen graag meer van deze schenkingen ontvangen.
Geef ons alles wat met de historie van Epe te maken heeft.
Gooi niet te gauw iets weg!

BOEKAANKONDIGING

Alberts, Sr., W., Van wonen en woonplaatsen. Grepen uit de geschiedenis van Hattem.

Hattem. Uitg. Drukkerij Schipper. 1975. 20 blz. afbn.
(Overdr. uit Weekblad "De Homoet")

Zie de opstellen:

blz. 3-5 : Het hofstelsel.

" 14-15: De Hof van Sinte Marie te Oene,
en de Kerk te Oene.

" 16-17: Het Klooster van St. Marie van Nazareth.

" 17-18: De reformatie op de Veluwe.

Alkweik, K.A., De hertog en zijn burchten, kastelen in de Gelderse geschiedenis tot 1543. Zaltbommel. Europese bibliotheek. 1976. 248 blz. afbn. krtn. lit. opg. reg.
Index op kasteel - en persoonsnamen.

Oorspronkelijk verschenen als gestencilde dissertatie "Het kasteel in de ontwikkeling van het Vorstendom Gelre", 1975. (zie: "Ampt Epe", nr. 38, Apr. 1976 blz. 22).

Nu uitgegeven en aangevuld met een groot aantal prachtige illustraties. Wel dient de gebruiker liefst op de hoogte te zijn van Gelre's geschiedenis.

Buurman, D.J.G., Cannenburch. m. afbn.
(In: Verslag over de jaren 1965-1975 van de Stichting Vrienden der Geldersche Kasteelen. Arnhem 1976, blz. 129 - 148, met gegevens en lit. opg. blz. 15-16).

Overzicht van al het belangrijk gebeuren met het kasteel Cannenburch, door deze jaren heen.

Het gaat zowel over de slijtages, als over de moeizame onderhandelingen met het ministerie van C.R.M. voor restauratie-subsidie, als over publieke belangstelling, en de schenkingen.

Uiteindelijk is de algehele restauratie eind 1975 begonnen en zal het kasteel hopenlijk in 1979 worden heropend.

Regiotaal.

Moziek van Gelderse dialecten. Redactie H. Bomhof, H. Kroesenbrink, W. van Oss en G. Stork. Zutphen. Walburgpers. 1976. 120 blz. krt. (De Gelderse Bloem).

Dialectbijdragen uit de drie kwartieren van Gelderland van thans nog levende schrijvers op verschillend terrein, waaruit blijkt dat het dialect nog zijn levende en literaire betekenis bezit.

Kijk op

Gelderland, Beeldverhaal. Hoofdredactie Tom Bouws. Amsterdam. Elsevier. 1977. 156 blz. Ong. 400 gekleurde afb. reg. (Kijk op Nederland, dl. Gelderland).

Verzameling kleurenfoto's met toelichtende teksten uit de elf - provincie - serie, waarvan reeds 6 dln. verschenen en het deel Gelderland in mei 1977 te verwachten is. Het bevat een overzicht van onze mooie stads- en dorpsgezichten, een beeld gevend van ons nationale bezit.

Zie ook: de Kampioen. nov. '76, blz. 746-747 en dec. '76, blz. 816-817.

Dijkhuizen, S.
en

Ontdek de Veluwe.
Uitg. van het Instituut voor natuurbeschermingseducatie en de Vara. 1976. m. afbn.

Schimmel, H.G.W.

Een boeiend, alomvattend standaardwerk over de Veluwe, met fijne illustraties in werkelijk natuurlijke kleuren. Wetenschappelijk verantwoord worden letterlijk alle terreinen: bodem, historie, cartografie, flora en fauna, sociale en culturele ontwikkeling, natuurbescherming en recreatie, en aangrenzende onderwerpen.

P.E. Berkhout.

INHOUD

blz.

Eene tekening "Eepe 1662" (rectificatie)
door G.S. van Lohuizen

2

Eene kerkelijke hondengeschiedenis
door G.S. van Lohuizen

2/3

Sint Maartenshof
door G.S. van Lohuizen

3/4/5/6/7/8

Herinneringen
door G. van Laar

9/10

Marken en Buurschappen
door F. Zandstra

10/11/12

100 jaar meer uitgebreid lager onderwijs in Epe
"De beginjaren" door R. Paasman

12/13/14/15/16/17
18/19

De tekenaar P. Visser (ingezonden)
door J.C. Berkhout

20

Van het bestuur

20

Boekaankondiging
door mej. P.E. Berkhout

21/22